

**МІСТИФІКАЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ЛІТЕРАТУРНОЇ ГРИ
В «ЛИСТАХ З ХУТОРА» П. КУЛІША**

**MYSTIFICATION AS A TYPE OF LITERARY GAME
IN P. KULISH'S «LETTERS FROM A HAMLET»**

Свириденко О.М.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української і
зарубіжної літератури та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*

У статті йдеться про містифікацію як різновид літературної гри в українській романтичній традиції. Зазначається, що саме гра створювала умови для дистанціювання від недосконалого світу, а ігрова поведінка давала можливість зберегти себе в умовах жорсткої цензури й постійних політичних репресивних заходів. У контексті теорії літературної гри аналізуються «Листи з хутора» П. Куліша.

Ключові слова: українська романтична традиція, літературна гра, «Листи з хутора».

В статье говорится о мистификации как разновидности литературной игры в украинской романтической традиции. Отмечается, что именно игра создавала условия для дистанцирования от несовершенного мира, а игровое поведение давало возможность сохранить себя в условиях жесткой цензуры и постоянных политических репрессивных мер. В контексте теории литературной игры анализируются «Письма из хутора» П. Кулиша.

Ключевые слова: украинская романтическая традиция, литературная игра, «Письма из хутора».

In the article, it is referred to mystification as a type of literary game in Ukrainian romantic tradition. The author points out that it was the game that opened the way to the distancing from the imperfect world. The game behavior made it possible to save yourself in the conditions of strict censorship and continuous political punitive measures. P. Kulish's «Letters from a hamlet» are analysed in the scope of the literary game theory.

Key words: Ukrainian romantic tradition, literary game, «Letters from a hamlet».

Постановка проблеми. Доба українського романтизму позначена появою цілої низки письменницьких містифікацій, псевдонімів, масок та шифрів. Ігрова поведінка митців-романтиків спричинила також специфічне ставлення до листа, який досить часто використовувався не за призначенням, а отже, будучи непримітною, «маргіальною», на перший погляд, формою, досить часто уміщував далеко не маргіальні ідеї. Ігровий погляд на світ, притаманний добі романтизму, позначився й на романтичній епістолярній практиці, що знайшло свій вияв у появі самобутніх листів-містифікацій, автори яких поставали перед широкою аудиторією, прикриваючись маскою й проголошуючи нерідко гострі чи навіть крамольні думки. Слід зауважити при цьому, що лист-містифікація не був винаходом власне романтиків, а існував із часів Давньої Греції. Античні письменники задля заохочення мистецтва стилізації розповсюджували епістоли-містифікації семи грецьких мудреців: Фалеса, Солона, Піфагора, Платона, Фемістокла, Демосфена, Гіппократа, а також дискредитаційні листи Епікура, автором яких був Діотім [2, с. 50].

При цьому, як стверджує Г. Грабович, існування такого явища, як літературна містифікація в жанровій системі літератури, свідчить про високий рівень розвитку цієї літератури [1, с. 12]. Тож існування листів-містифікацій в українській романтичній епістолярній традиції дає підстави говорити про високий рівень її розвитку. Втім, аналізоване явище залишилося фактично поза увагою дослідників, що й зумовило вибір теми пропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 90-х років минулого століття, з'являється низка ґрунтовних дисертаційних досліджень, в яких здійснено спробу багатоаспектного аналізу письменницького епістолярію. Частина цих досліджень (маємо на увазі праці І. Григоренко, Т. Заболотної, М. Пангелової, І. Котяш та ін.) присвячена епістолярним доробкам окремих митців (йдеться про П. Мирного, І. Франка, С. Черкасенка, В. Винниченка, У. Самчука тощо) чи окремим явищам (наприклад, вивчення епістолярної літературної критики, яке здійснила Л. Вашків) у національній епістолярній традиції. У цьому контексті вирізняються наукові студії, в яких здійснено спробу цілісного розгляду епістолярного жанру

в українській літературі. Йдеться про дисертації М. Назарука, В. Кузьменка, Г. Мазохи, А. Ільків. Тобто маємо ґрунтовні дослідження, які у своїй сукупності цілісно прописують історію та специфіку письменницького листування в Україні. При цьому дослідники фактично обходять увагою і романтичну епістолярну традицію, і наявність містифікацій у ній.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити «Листи з хутора» П. Куліша в контексті теорії літературної гри, а водночас на тлі романтичної епістолярної традиції в її власне українському варіанті.

Виклад основного матеріалу. Романтикам, як згодом і модерністам, був притаманний ігровий погляд на світ. Загальновідомо, що теорія гри вперше отримує розвиток ще в античні часи. Йдеться насамперед про діалог Платона «Закони», в якому автор закликав жити граючи, та діалог «Політик», де термін «гра» використовувався на позначення різних видів мистецтва. Згодом свій розвиток теорія гри знаходить у західноєвропейській естетиці кінця XVIII століття. Зокрема, на взаємозв'язку гри і художньої діяльності наголошував І. Кант. У «Критиці здатності суджень», міркуючи про мистецтво, автор говорить про і вільну гру пізнавальних можливостей [5, с. 327], і про вільну гру уяви [5, с. 338], і про гру ідеями [5, с. 339]. Щоб осмислити суть феномену мистецтва, І. Кант порівнює мистецтво з ремеслом, послуговуючись при цьому поняттям «гра». «Мистецтво, – писав І. Кант, – відрізняється і від *ремесла*; перше називається *вільним*, а друге можна назвати *мистецтвом для заробітку*. На перше дивляться так, як ніби воно могло б виявитися (вдатися) доречним лише як гра, тобто як на заняття, яке приємне саме по собі» (курсив наш – О.С.) [5, с. 319]. Кантівська теорія гри знайшла свій самобутній розвиток у Ф. Шіллера, який у «Листах про естетичне виховання» розглядав гру як вільну діяльність цілісної особистості. «Людина грає лише тоді, коли вона є людиною в повному розумінні цього слова, і вона буває сповна людиною лише тоді, коли грає» [17, с. 302], – писав Ф. Шіллер, проголошуючи при цьому естетичну гру найвищою формою гри взагалі.

Ідеї І. Канта були підхоплені теоретиками й практиками романтичного типу творчості. У І. Канта, як зазначає Б. Шалагінов, романтики взяли той елемент його вчення, що інтелектуальна діяльність «не обов'язково зводиться до раціонального пізнання й у грі вона зовсім не втрачає свого високого статусу» [15, с. 39]. Тож періоди преромантизму й романтизму створили умови для

появи найрізноманітніших підробок та містифікацій. Серед найвідоміших підробок цього часу – «Пісні Оссіана», автором яких був Дж. Макферсон, Краледворський та Зеленогорський рукописи, автором яких виявився В. Ганка, «Історія русів», дійсним автором якої був О. Кониський. Талановитими містифікаторами були В. Скот, який упродовж десяти років «ховався» від читача, О. Пушкін, який до своєї трагедії «Скупий лицар» додав підзаголовок «Сцени із Ченстонової трагікомедії», а також приховував той факт, що є автором поезії «Будиночок у Коломні». До містифікацій, якими захоплювалися романтики, належить поетична збірка Ш.О. де Сент-Бева «Життя, вірші і думки Жозефа Делорма», автором якої нібито був померлий у молодому віці поет, а також збірка П. Меріме «Гусла».

Як свідчить епістолярій, містифікатором був і Т. Шевченко, який створив кобзаря Тараса Дармограя, що був «автором» повістей «Княгиня» та «Прогулка с удовольствием и не без морали». Кореспонденції Т. Шевченка налаштовують на думку, що К. Дармограй – це не стільки псевдонім письменника, скільки його невеличка містифікація, на що вказує Т. Шкарлута [18, с. 35–36]. Так, в одному з листів до М. Осипова Т. Шевченко писав про Дармограя як про свого близького приятеля, свого бідного *protégé*, захищаючи його від нападок критиків: «Кстати о Дармограе: вы сделали замечание на его «Княгиню», совершенно согласное с моим замечанием: недостаток отделки в подробностях, и то большей недостаток. Но этот рассказ – один из первых его ученических этюдов. Попишет еще годок-другой, даст Бог, этот недостаток уничтожится. Ведь и столпы всемирной литературы, я думаю, так же начинали, как и мой бедный *protégé*, а это действительно так. Кроме меня, у него совершенно никого нет, к кому бы он мог обратиться. Он, что называется, круглый сирота. Прислал он мне еще один рассказ под названием «Варнак». Этот уже, кажется, немного круглее, но все-таки замечен тот же недостаток. Он, кажется, вовсе не читает великого шотландца. Да и где его взять в этом Богом забытом краю? Выписать? Он беднее меня, а выпросить не у кого» [16, с. 106]. До викриття своєї містифікації Т. Шевченко вдавався в листах до М. Лазаревського та С. Гулака-Артемовського (лист від 5–30 листопада 1856 року), де ідентифікував себе з Дармограєм [16, с. 113]. Окрім конспіративної функції (повість «Княгиня» була створена в період, коли Т. Шевченку заборонено було писати; до того ж це були його перші прозові твори, тому митець, остерігаючись критичних

відгуків, не бажав підписувати їх власним ім'ям та прізвищем), ця містифікація, на думку науковців, мала ще й інші функції. Йшлося, як стверджує О. Забужко, про елемент ігрової змагальності: «Ця прибрана Шевченком і водночас відчужена ним од себе «маска», призначена головно на те, аби на свій лад «вторувати», «переспівувати» в російську мовно-культурну традицію Кобзаря автентичного – ліричного героя української поезії. Є тут явний елемент ігрової змагальності, з якої, як довів Й. Гейзінга, в духовному онтогенезі людства й починалась поезія в широкому сенсі», – констатує дослідниця [4, с. 51].

Утім, ігровий елемент і гри заради гри (коли йдеться про містифікацію в літературі українського романтизму) – це радше виняток, аніж тенденція. Ведучи мову про містифікацію як різновид літературної гри в українській традиції, варто брати до уваги той факт, що українська людина першої половини XIX століття перебувала в екзистенційній ситуації неможливості примирення з існуючою дійсністю. При цьому саме гра створювала умови для дистанціонування від недосконалого світу, а ігрова поведінка давала можливість зберегти себе в умовах жорсткої цензури й постійних політичних репресивних заходів.

Говорячи про ігрове начало в українській епістолярній практиці, слід зважати на той факт, що в епоху романтизму, як зазначає Я. Поліщук у студії «Авторство і гра», українськими митцями було утверджене народницьке поняття автора «як Божого медіума, національного пророка, проповідника вищих істин. Так, у свідомості творців української літератури першої половини XIX ст. (І. Котляревського, П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, М. Костомарова, Т. Шевченка та ін.) панувало уявлення про вираження автором духу й характеру цілого народу» [13, с. 2]. Власне цією обставиною була зумовлена і функція можливих містифікацій, наявних у літературі українського романтизму, і функція українських авторських псевдонімів. Автор першої половини XIX століття – «маєстатичний» (Я. Поліщук), тож він театралізував свою особу, маскував свою ідентичність не заради самодостатньої гри з читачем, а з метою приховування авторства перед безпосередньою політично-цензурною загрозою, а можлива містифікація завжди відігравала так звану конспіративну функцію. Тобто це була гра не заради гри, не містифікація заради містифікації, а гра та містифікація заради самозбереження і втаємниченого прописування програми подальшого поступу нації.

Питання літературної містифікації залишається на сьогодні одним із найменш досліджених

у вітчизняній науці. М. Насенко в студії «Інтим письменницької праці» пише: «Містифікатора можна вважати загалом щедрим чи благородним автором, адже він під написаним твором ставить не своє, а чиєсь, часом – вигадане, прізвище. Відтак ним керують нібито не егоїстичні, а альтруїстичні, безкорисливі прагнення, однак за всім цим стоїть далеко не безкорислива мета. Містифікації в усіх випадках несуть у собі певний політичний чи суто літературний заряд, завдання якого – скомпрометувати, знищити якогось супротивника. Рідше містифікатор вдається до легкої іронії, щоб просто когось розіграти, вказати комусь із колег-письменників на вразливість його стилю, проблематики творів тощо. Основне знаряддя в містифікатора – стилізація, за допомогою якої він творить образ того автора, який «стилізується». Ширший аспект цієї проблеми – стилізація епохи чи певного періоду в історичній епосі. Містифікатору в цьому випадку доводиться наслідувати стильову традицію цілого комплексу джерел, документів, авторів...» [11, с. 237]. Ю. Ковалів стверджує, що найважливішою для містифікатора є постать вигаданого автора: «Літературна містифікація – зумисне введення в оману, приховування справжніх намірів; літературний твір, автор якого прихований або асоціюється з певним реальним, іноді вигаданим письменником <...>. До містифікацій належать імітовані пам'ятки літератури, приписування текстів певним авторам, введення постаті вигаданого автора» [2, с. 50]. На думку О. Романенко, «літературна містифікація – це семантична і стилістична гра, правила якої, як і систему кодів, за допомогою яких її можна розкрити, встановлює не тільки автор, а й епоха, в межах якої було створено текст» [14, с. 52].

У цілому містифікація, за спостереженнями Т. Шкаралуги, може виконувати такі функції, як міфотворча, конспіративна, заміщення, терапевтична, трансформації текстуального простору, випробування нових художніх орієнтирів засобами пародії і гри, а також провокативну функцію [18, с. 55–56]. При цьому слід зазначити, що в українській романтичній епістолярній традиції містифікація, з огляду на національні реалії та «маєстатичність» автора, виконувала насамперед функцію конспіративну.

До містифікацій, що мали конспіративну функцію і несли «політичний заряд» (М. Насенко), належить уже згадуваний вище тревелог П. Куліша «Знайдений на дорозі лист», який було надруковано під псевдонімом П. Необачний (інші псевдоніми П. Куліша: Панько Казюка, Данило Юс, Хуторянин, Козак Белебень та ін.).

Цей «не-Кулішевий», а «написаний» паном Необачним лист дозволяв адресантові, що одягав маску приховування, в обхід цензури, уникаючи можливих подальших переслідувань, представити світові Україну як самодостатній край зі своїми споконвічними етнічними традиціями, розмаїтим географічним простором, яскравим і давнім історичним буттям, що в цілому різко суперечило офіційній версії тлумачення українського питання в діяхронії та синхронії.

До містифікації, що мала конспіративну функцію і той таки «політичний заряд», вдавався П. Куліш і як автор епістолярного циклу «Листи з хутора», що були підписані псевдонімами «Хуторянин» (листи 1–4) та «Козак Белебень» (лист п'ятий) й опубліковані на сторінках «Основи» (№ 1–4 1861 р., № 11 1861 р.). Ігрові інтереси Куліша-містифікатора в «Листах з хутора» втілював вигаданий образ Хуторянина та стилізація під селянську оповідь. «Прикриваючись» маскою Хуторянина, романтик вдавався до імітації простакуватого монологу на теми хутірського/міського життя, за яким приховувався авторський погляд на сучасні національні реалії та суть україно-російських взаємин. Із-поміж рядків оповіді Хуторянина проступали добре замасковані, глибокі думки П. Куліша з приводу українського національного питання, що мали виразне антиросійське звучання. Фактично своєю містифікацією Куліш-Хуторянин компрометував політику Росії щодо України.

Перші два листи, об'єднані умовною назвою «Про городи і села», були наповнені як антиурбаністичними мотивами, так і проблематикою, що мала виразне національне спрямування. Слід погодитися з Є. Нахліком у тому, що «романтизм у синкретичній світоглядній системі Куліша виявився, зокрема, в українізації руссоїзму (хутір як осередок національної самобутності, «простих звичаїв», живої народної мови автор «Листів з хутора» протиставляв русифікованим «городам і їх порядкам», де «затуманюють» «святую науку істини» Христової) і в національно акцентованому переосмисленні позитивістських уявлень» [12, с. 28]. Водночас має рацію В. Даренська, яка вбачає у П. Кулішеві не стільки руссоїста, скільки фундатора українського екзистенціалізму, а також І. Юдкін-Ріпун, який тлумачить «хуторянство» романтика як український екзистенціалізм [3; 19]. Досягнення стану «екзистенційної повноти», на думку В. Даренської, є основою доктрини хутірської філософії П. Куліша, втіленої, зокрема, в «Листах з хутора» [3, с. 105].

Погоджуючись у цілому з Є. Нахліком, І. Юдкіним-Ріпуном та В. Даренською, зазна-

чимо, що «хутір» як у художньому, так і в епістолярному просторі П. Куліша, а також інших українських романтиків є втіленням одвічних уявлень і прагнень українця, сподівань на рівнях матеріальному і духовному. Проте хутір в уяві Куліша-Хуторянина – це насамперед вмістилище дідизни (українських звичаїв, мови, культури, моралі), культ якої панував в українському романтизмі. Власне тому адресант «Листів з хутора» з гордістю протиставляє український хутір московським Сокольникам і петербурзькому Крестовому острову, де панують чужі, аморальні (з погляду українця-Хуторянина) звичаї. Характерно, що Хуторянину-українцю чужий не просто світ міста, а світ міста російського. Москва здається Хуторянину «кам'яною», Петербург – «безоднім». У російському місті людина «золотом сяє», в «кареті їде», але харчується гнилячиною. Натомість на хуторі доля «неголодна». У російських містах панують «гуркотня», «галас», «свист». Усе це контрастує зі «співучим» українським хутором. Тут навіть повітря інше. Тут відсутня мораль (мати-мужичка в панській шляпці на Крестовому острові з нужди та ледарства продає свою доньку). Тож російська цивілізація здається Хуторянину «мізерною» [6, с. 311], на противагу українській хутірській повновартісній цивілізації, яку ідеалізує адресант-містифікатор.

Лист перший «Листів з хутора» містив промовистий, патріотичний за своїм звучанням натяк на давність і тяглість української історії, сповненої непростих сторінок, що було сміливим кроком містифікатора, який писав про українців як про людей, які «навчилися на варязькій чи на литовській, або польській панщині за плугом добре ходити й недолудків годувати» [6, с. 311]. «Ми, слава Богу, тисячу років, як себе знаємо і, почавши од Олегів, которі до нас на все готове прийшли, надивились доволі на всяких ошуканців» [6, с. 315]. Тут таки адресант-Хуторянин вміщував натяки на сучасний стан речей в Україні, яка змушена була годувати нових завойовників: «Досі самих себе й білоруких городян хлібом годуємо» [6, с. 311]. Автор листа проголошує хутір, що був основною формою поселення заможної козацької верхівки на Лівобережжі та Слобожанщині у XVII–XVIII століттях, фактично останнім оплотом українства. Тому можливе й бажане знищення («коли б мали волю сі добродії, то вже б давно наші хутори посписували» [6, с. 310]) українського хутора, який постає не лише як духовний абсолют людини, але й українства взагалі, П. Куліш розцінює як нищення останнього нагадування про минулу національну волю та державність.

За словами Є. Нахліка, лист другий «Листів з хутора» засвідчив, що, відкидаючи крайнощі і російських слов'янофілів, і російських «західників», «Куліш у своїй історіософській концепції прагнув доповнити обстоювання самобутнього історичного шляху рідного народу, збереження його духової неповторності ідеєю засвоєння ним чужоземного історичного та культурного досвіду» [12, с. 81]. Зокрема, у другому листі Хуторянин пояснював: «Коли до впадоби кому чужоземна книжка, читай її і знай, як що на світі діється. Коли чоловік чужоземний в хаті трапиться, розмовляй з ним і про всячину розпитуй. Коли й самому лучиться заїхати в далекі сторони – обома ушима слухай і очима дивись, що воно й як там діється; а ледащиці-моди в хутори не привозь, волю шануй і в городянську нужду через розкіш не вскакуй. Хоч же б і всі ви поробились письменними і, як там кажуть, просвіщенними; хоч би книжки німецькі так, як справжні німці, почитували, а проте своєї мови рідної і свого рідного звичаю вірним серцем держітеся. Тоді з вас будуть люде як слід, – тоді з вас буде громада шановна, і вже на таку громаду ніхто своєї лапи не наложить» [7, с. 231–232].

До листів першого і другого ідейно примикає лист четвертий «Листів з хутора» («Про злодія у селі Гаківниці»), що його Є. Нахлік характеризує як оповідання-притчу [12, с. 125]. У цьому листі Хуторянин переповідає читачам історію перевищення сільського злодія, котрого було спіймано під час спроби обікрасти церкву. «Старі громадські люде», незважаючи на наказ священика відвезти злодія до станового, вирішують перевищити його за допомогою «братської покути»: впродовж усього життя цього чоловіка мають називати лише злодієм, до того ж він має три роки паламарювати в церкві й приймати в себе будь-якого подорожного. «Вихопивши з життєвого потоку оригінальний сюжет, Куліш дав йому своє повчальне тлумачення: громадське самоврядування хуторян, їхня прадідівська мудрість (своєрідний природний стан, українізований і християнізований) вищі від чужинецької правової свідомості й організації суспільства в містах», – зазначає Є. Нахлік [12, с. 125].

Лист третій «Листів з хутора» («Чого стоїть Шевченко яко поет народний») мав не стільки політичний, скільки «літературний заряд» й містив Кулішеву оцінку не лише значення Т. Шевченка як народного поета, але й огляд дошевченківського періоду в розвитку української літератури. Зокрема, П. Куліш демонстрував своє різко негативне ставлення до І. Котляревського як автора «Енеїди». Самого І. Котляревського Хуторянин

характеризував як «троянського цигана», який своєю мовою підняв українців на сміх, глузував з України та української простоти [8, с. 26]. Своєю «Енеїдою» І. Котляревський, як стверджував Хуторянин, зробив з українського життя і українських звичаїв «мовби якийсь смітник за панським задвірком» [8, с. 28]. Натомість високі оцінки адресант давав творчому доробку Г. Квітки-Основ'яненка, якого оголошував безпосереднім предтечею Т. Шевченка, а також митцем, який перший довів читачів до сліз за посередництвом використання української мови. Наголошуючи насамперед на націотворчому чинникові поезії Т. Шевченка, П. Куліш констатував, що поет підняв з домовин «німу нашу пам'ять, назвав на суд нашу мовчазну старосвітщину і поставив перед нею українця, який він єсть тепер, яким він через свою історію стався» [8, с. 27].

Лист п'ятий («Хто такий «Хуторянин») відкривав перед читачем «справжнє» обличчя Хуторянина – колишнього козака Павла Белебня. Тобто П. Куліш використовував у «Листах з хутора» подвійну містифікацію. Прагнучи до викриття містифікації, він вводив читача в оману ще раз. Елементом його гри з читачем на цей раз стала містифікована біографія Павла Белебня, яка до того ж вибудовувалася так, щоб скеровувати реципієнта на осмислення непростих уроків української історії. Подаючи містифіковану біографію Хуторянина, П. Куліш зазначав, що предки Белебня були представниками козацької верхівки. Переповідаючи історію свого роду, Белебень фактично переповідав історію України останніх століть й акцентував на тих суспільно-політичних проблемах, що постали перед українською нацією в протистоянні з Російською імперією. Цей лист, у порівнянні з попередніми, містив куди більше натяків-спогадів про українське минуле, а власне про добу волі й української державності. У листі йшлося, зокрема, про славних лицарів Семена Палія та Івана Сірка, які «одвідали Сибіру». Говорячи про сучасне, адресант констатував, що «вже минулись ті розкоші Низові Запорозькі, <...> і вже тут не те, що було в Січі; тільки й слави, що чумацтво та скотарство» [10, с. 126–127]. Таким чином, буття Белебневого роду, а власне Україну як центральний мотив «Листів з хутора» П. Куліш зображував контрастно, вдаючись до використання образу ідеального часу як прецеденту, як зразка для наслідування (йшлося про «старосвітщину»), часу, якому протиставлено сучасну кризову ситуацію, коли «всі німують і серцем, і словом» [10, с. 124].

Висновки. Ведучи мову про містифікацію як різновид літературної гри в українській традиції, варто брати до уваги той факт, що українська людина першої половини XIX століття перебувала в екзистенційній ситуації неможливості примирення з існуючою дійсністю. При цьому саме гра створювала умови для дистанціювання від недосконалого світу, а ігрова поведінка давала можливість зберегти себе в умовах жорсткої цензури й постійних політичних репресивних заходів. Невипадково доба українського романтизму позначена появою цілої низки письменницьких містифікацій, псевдонімів, масок та шифрів. Ігрові

інтереси Куліша-містифікатора в «Листах з хутора» втілював вигаданий образ Хуторянина та стилізація під селянську оповідь. «Прикриваючись» маскою Хуторянина, романтик вдався до імітації простакуватого монологу на теми хутірського/міського життя, за яким приховувався авторський погляд на сучасні національні реалії та суть україно-російських взаємин. Із-поміж рядків оповіді Хуторянина проступали добре замасковані, глибокі думки П. Куліша з приводу українського національного питання, що мали виразне антиросійське звучання. Фактично своєю містифікацією Куліш-Хуторянин компрометував політику Росії щодо України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грабович Г. У пошуках великої літератури. Київ: Інститут археографії АН України, 1993. 55 с.
2. Гром'як Р.Т., Ковалів Ю.І. Літературознавчий словник-довідник. Київ: Академія, 1997. 752 с.
3. Даренська В. Куліш як фундатор українського екзистенціалізму. *Філософська думка*. 2010. № 4. С. 103–114.
4. Забужко О. Шевченків міф України. Київ: Факт, 2006. 144 с.
5. Кант І. Собрание сочинений в шести томах. Москва: Мысль, 1966. 564 с.
6. Куліш П. Листи з хутора. Лист I. *Основа*. 1861. Січень. С. 310–318.
7. Куліш П. Листи з хутора. Лист II. *Основа*. 1861. Лютий. С. 227–232.
8. Куліш П. Листи з хутора. Лист III. *Основа*. 1861. Березень. С. 25–32.
9. Куліш П. Листи з хутора. Лист IV. *Основа*. 1861. Квітень. С. 143–156.
10. Куліш П. Листи з хутора. Лист V. *Основа*. 1861. Листопад. С. 122–128.
11. Наєнко М.К. Інтим письменницької праці. Київ: Просвіта, 2013. 735 с.
12. Нахлік Є.К. Пантелеймон Куліш: особистість, письменник, мислитель: Наукова монографія: у 2-х томах. Київ: Український письменник, 2007. Том 1. 462 с.
13. Поліщук. Авторство і гра. Синопис: текст, контекст, медіа. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2013_2_5
14. Романенко О.В. Художня інтерпретація пінкертонівських мотивів у літературних містифікаціях Майка Йогансена. *Соціосфера*. 2014. № 1. С. 51–56.
15. Шалагінов Б. Романтичний словник: до історії понять і термінів раннього німецького романтизму. Київ: Видавництво НАУКМА, 2010. 136 с.
16. Шевченко Т.Г. Зібрання творів: у 6 т. К.: Наукова думка, 2003. Т. 6. 632 с.
17. Шиллер Ф. Собрание сочинений: в 7 томах. Москва: Государственное издательство художественной литературы, 1957. Том 6. 793 с.
18. Шкарлута Т.М. Містифікація «Порфирій Горотак» в еміграційному літературному процесі 1940-х років: дис. ... на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. Київ, 2016. 204 с.
19. Юдкін-Ріпун І. «Хуторянство» Пантелеймона Куліша як український екзистенціалізм. *Студії мистецтвознавчі*. 2008. № 1. С. 18–29.